

NECİP FAZIL KISAKÜREK

Özet

Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin önemli isimlerinden olan Necip Fazıl Kısakürek; şiir, tiyatro, roman, hikâye vb. edebî türlerde kaleme aldığı eserleriyle; eleştiri, düşünce yazıları ve polemikleriyle tanınan bir isimdir. Kısakürek'in asıl sahası şiir olmakla birlikte edebiyatın birçok türünde eserler kaleme almıştır. Sıra dışı bir kişilik ve şair olarak da bilinen Kısakürek, düz karakterli olmadığı için, eserlerinde de düz bir yapı göstermez. Şair, kişilik bakımından zor, güçlü, ihtiraslı, titiz, yer yer tedirgin ve sıkıntılı, kendi içine sığmayan, hoş sohbet, cömert, mücadeleci, sanatçı, güçlü vb. özellikler gösterir.

O, modern Türk şiirinin mistik ve metafizik bir şairidir. Halk şiirinden de yararlanan şair, bunlara modern bir özellik kazandırır. Kısakürek, bireyin iç âlemini ve felsefi görüşlerini kendine has bir şekilde dile getirir. Necip Fazıl, şiirin iç yapısıyla dış yapısı arasında bir uyum bulunması gerektiğini ifade eder. O, birçok anlatım tarzı kullansa da genel olarak lirik bir üslûp kullanır. Bu makalede amaç, Necip Fazıl'ın şiir anlayışını şiirlerinden de örneklerle ortaya koymaktır.

Giriş

Bu yıl, Necip Fazıl Kısakürek'in vefatının 35. yılı. Bu bakımdan "Üstad"ı bir kez daha saygı ve rahmetle hatırlıyoruz. Kısakürek; şiir, tiyatro, roman, hikâye, eleştiri, düşünce yazıları ve polemikleriyle sadece Türk edebiyatının ve değil, Türk tefekkür tarihi için de önemli bir isimdir. Kısakürek'in asıl sahası şiir olmakla birlikte edebiyatın birçok türünde eserler kaleme almıştır.

Sıra dışı bir kişilik ve şair olarak da bilinen Kısakürek, düz karakterli olmadığı için, eserlerinde de düz bir yapı göstermez. Şair, kişilik bakımından zor, güçlü, ihtiraslı, titiz, yer yer tedirgin ve sıkıntılı, kendi içine sığmayan, hoş sohbet, cömert, mücadeleci, sanatçı, güçlü vb. özellikler gösterir.

Necip Fazıl'ın önemli bir yönü de nüktedan oluşudur. Hazırcevap olan şairin üslûbunda da nükteye yer verir. O, çoğu zaman daha önce hiç kimsenin aklına gelmemiş olan benzetmeler ve nükteler yapardı. "Hiçbir konu hatırlamam ki, Necip Fazıl o konuya bizim hiç birimizin beklemediği bir cevapla, bir nükteyle karşılık vermemiş olsun." (Özdenören, 2015: 14). O, sohbetlerinde daima kendi nüktelerini içinde barındıran bir yapıya sahiptir.

Kısakürek, Müslüman-Türk aydın tipinin en önemli temsilcilerindendir. Rasim Özdeneören onun için, "Necip Fazıl, entelektüel planda Müslümanca düşünmenin Cumhuriyet dönemindeki ilk örneğidir" (Özdeneören, 2005: 139). der.

Necip Fazıl'ın şiiri ile kişiliği arasında yakından ilişki vardır. "Necip Fazıl'a ait şiirsel ses, hem Necip Fazıl kişiliğinin sesini hem de bu sesin şiirde bulunduğu yansımayı içerir. Bu ses, Necip Fazıl kişiliğinin ta kendisidir. Necip Fazıl, kendisine şiir yazdıran içsel dinamikleri, boğuntu olarak da neşve olarak da bohem olarak da çile olarak da yaşamaktan imtina etmemiştir" (Fedai, 2005: 601).

Necip Fazıl, zekâsının ve yeteneğinin yanına cesaretini koyabilmiş biridir (Sert, 2005: 94). Daima haksızlıklara karşı cesurca karşı koyar. O, Sezai Karakoç'un ifadesiyle "Göklerin Çektiği Kartal"dır (1983). Karakoç, Necip Fazıl ile aynı davaya gönül vermiş biridir. "Hayatta en çok değer verdiği, hakkında en çok yazı yazdığı insan; gençlik yıllarını yanında geçirdiği 'üstadı'dır. Necip Fazıl. Hatıralarında adını sıkça andığı Necip Fazıl için, Karakoç hep saygılı bir dil kullanır ve ondan 'üstad', 'bey' diye söz eder" (Karataş, 1998: 495). Karakoç, edebiyat yazılarında kendi şiir anlayışından bahsederken Necip Fazıl'ın poetikası hakkında da ipuçları verir. Hatta Kısakürek'le metafizik yakınlıktan da bahseder. "Bizim metafiziğimiz (...) İslam uygarlığının temel ilkesi olan mutlaklık âleminin bu dünya penceresinden görülen manzarasıdır" (Karakoç, 2007).

Necip Fazıl'ın şiiri insanın iç dünyasına hitap eder. "Korkular, vehimler, ürperişler; görünmeyen âleme ait cinler, periler, ölümler, ruh burkuntuları, hafakanlar genç yaşta yayınlanan üç şiir kitabının başlıca tezahürlerini oluşturur. Necip Fazıl gibi bir soy kafa, şövalye ruhlu, nefsenden emin, eğilmez ve bükülmez mizaçlı, gerçeği bir şimşek hızıyla kavrayıcı tecrid melekesine ve anlatılmazları anlatacak bir ifade kudretine sahip bir insanın kendi kendine 'Ben neyim, niçin varım, nereden geliyorum, nereye

gidiyorum' diye sormaması düşünülemezdi. O'nun daha ilk gençlik şiirlerinde fizik ötesine açtığı kapı, metafizik açılımlar 'yerden göklere götüren yol'un bulunacağına bir işaret sayılabilir. Nitekim 30 yaşına ulaştığında o tasavvufî anlamda mürşidine, varlık şuuru olarak İslam'a kavuşmuştur" (Beyazıt, 2013: 43).

Vasfi Mahir, Necip Fazıl'ın şiirini "ruhun şiiri" olarak ifade eder: "Bu, belki de on dokuzuncu asırdaki gürültülü hayat edebiyatının reaksiyonu olan Baudelaire'in bizdeki mümessilidir ve ihtimal ki onun fazla tesiri altındadır. Fakat hiç şüphesiz ki bizde de duyulan bir ihtiyacın ifadesidir. Son devrin sathî ağlayışlı, bayağı şiirlere doğru giden edebiyatını iptizalden kurtararak ona ruhun asaletini Necip Fazıl vermiştir." (Kocatürk, 15).

Sezai Karakoç, "Cumhuriyet sonrası Türk şiirinin gerçek yorumu, Necip Fazıl'ın şiiri merkez alınarak yapılabilir." (1986: 89). der.

Necip Fazıl'ın *Çile* adlı kitabına bakıldığında Türkçenin ortak dil hazinesini kullandığı görülür. Onun başarısı kelimelere verdiği anlam yoğunluğundan kaynaklanır.

Necip Fazıl şiiri diyebileceğimiz bu yeni ses, işte o sosyal-ideolojik muhtevâlî şiire bir reaksiyon gibidir. "Şiirde dışa çevrilmiş olan gözler, insanın iç varlığına çekiliyor, yeni ve orijinal tesiri bırakan psikolojik bir derinlik kendisini fark ettiriyordu" (Okay, 1989).

Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirine Dair

Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin sırasıyla "Kaldırımlar Şairi", "Büyük Doğucu"su, "Sultanu'ş-Şuarâ"sı ve "Üstad"ı olarak anılan Necip Fazıl Kısakürek, Türk edebiyatının önemli isimlerindedir. O, ilk şiirlerini yayımladığı yıllardan ölümüne kadarki altmış senelik sanat hayatı zarfında mistik-metafizik arayışlarının yanı sıra, mevcut şiirleri üzerinde oynayarak ve birtakım değişikliklere giderek estetik arayışlarını da sürdüren "iç dinamik"i yüksek bir şiir meydana getirir (Sevinç, 2005: 236).

Necip Fazıl Kısakürek'in ilk şiirleri Millî Mecmua'da çıkar. Şair, 1925'te *Örümcek Ağı'nı* kaleme alır. 1928'de meşhur *Kaldırımlar* kitabını yayımlar. O, bundan böyle "Kaldırımlar Şairi" olarak anılır. Necip Fazıl'ın şiiri bu dönemde "yeni bir ses ve dilde mücerredi yakalamanın zaferini getirir. O, 'Kaldırımlar Şairi' şöhretiyle bu zaferin zevkini tatmıştır" (Okay, 2013: 51).

Kısakürek, *Örümcek Ağı'nda* yer alan şiirlerinde 'ben'i öne çıkarır. Onun şiirlerindeki asıl dönüşüm, 1934'ten sonra Abdülhakim Arvasî ile tanışmasından sonra yaşanır. Necip Fazıl, şiirini İslâm'ın hizmetine vermeyi seçer. Şair, bundan sonraki şiirlerinde İslâmî bakış açısını ve modern Müslüman tipinin trajedisini ön plana çıkarır.

Kısakürek, ilk gençlik şiirlerinden sonra şiiri amaç olmaktan ziyade araç olarak algılar. Artık şiiri "mutlak hakikat'i yani Allah'ı arama" sanatı olarak tanımlayan şair, fikir yönü yüksek şiirler kaleme almaya başlar.

Hece ölçüsünü ve halk şiirinden gelen nazım biçimlerini kullanan Kısakürek, kafiye de büyük önem verir. O, Cumhuriyet'in ilk yıllarında hece ile yazan şairler arasında gerek estetik kaygıları gerekse metafizik-psikolojik yönüyle Türk şiirine yeni bir ses getirir.

Kısakürek, sanat anlayışını üç döneme ayırır:

Birinci dönem: 1923-1933;

İkinci dönem:1934-1943;

Üçüncü dönem 1944-1983.

Şair, bu dönemleri belirlerken Abdülhakim Arvâsî ile tanışmasını esas olarak kabul eder. Birinci dönem onu tanımadan önceki zamanı, ikinci dönem onunla tanıştıktan sonraki zamanı ve üçüncü dönem ise onun ölümünden sonraki zamanı belirlemektedir (Cuma, 2002: 226).

Necip Fazıl'ın ilk şiirlerini hazırlayan koşulları şöyle ifade etmek mümkündür:

- “Yahya Kemal ve Ahmet Hâşim'in başlattıkları saf şiir akımı,
- Halk, tekke ve âşık tarzı geleneğinden gelen estetik ve fonetik unsurlar,
- Tasavvufî, mistik, metafizik motifler, hikmetli düşünceler;
- Batı'dan Hâşim'in öncülüğünü yaptığı sembolist ve empresyonist şiir.
- Psikanaliz, bilinçaltı unsurları.
- Varlığa ve zaman kavramına yeni bir mana kazandıran Bergson felsefesi,
- Varoluşçuluk...” (Okay, 1989).

Necip Fazıl'ı Batılı anlamda bir sembolist şair saymak da mümkün değildir. Mallarme'i müziğe, Verlaine'i arzu sislerine, Valery'i soyutun sükûnetine, Rimbaud'yu nefle ruhu ayıran cıdarın titreşimlerindeki arı uğultusuna ulaştıran/götüren sembolizm Necip Fazıl'da başka türlü tezahür etmiştir” (Karataş, 1998: 497).

Necip Fazıl, Cumhuriyet dönemi şiirinin estetiği ve poetika meseleleri üzerine eğilerek, heceyi ileriye taşıyan, mizaç olarak da metafizik ve mistik eğilimleri olan, şiire felsefi ve metafizik bir derinlik kazandıran bir şairdir.

Kısakürek, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde mistik ve metafizik şiir anlayışına sahip bir şair olarak bilinir. O, birçok şiirinde kendi hayatında yaşadığı metafizik gerilimleri işler. “O, şiir lügatine aldığı alelâde kelimelere bile metafizik manalar yükleyen bir şahsiyettir. Bu bağlamda diğer eserlerinde olduğu gibi, şiirlerinde de korku, hafakan, metafizik ürperiş ve duyular kendini hissettirmektedir” (Başiböyük, 2008: 30).

Kısakürek, ilk gençlik şiirlerinden sonra şiiri amaç olmaktan ziyade araç olarak algılar. Artık şiiri “mutlak hakikat'i yani Allah'ı arama” sanatı olarak tanımlayan şair, fikir yönü yüksek şiirler kaleme almaya başlar.

Kısakürek'in sanat hayatını ve fikir dünyasını üç şiiri önem taşır: “Necip Fazıl'ın ‘Kaldırımlar’ şiiri ferdiyetçi ve bohem döneminin; ‘Çile’, metafizik döneminin; ‘Sakarya Türküsü’ ise toplum meselelerinin ağırlıkta olduğu döneminin mahsulleridir.” (Yardım, 2001: 126). Necip Fazıl'ın çok az şairde görülen iki cephesi vardır: Biri toplumcu diğeri bireysel. Onun bu iki niteliği birbirine karışmaz. (Tanyol, 2005: 563). Şair, iletmek istediği duygu ve düşünceleri bu iki cephesi vasıtasıyla ortaya koyar.

Kısakürek, bütün şiirlerinin yer aldığı Çile adlı şiir kitabındaki şiirleri tematik olarak tasnif eder: Allah, insan, ölüm, şehir, tabiat, kadın, korku, daüssıla, ukde, hafakan, dekor, tecrit, kahramanlar, dava ve cemiyet.

Kısakürek'in şiirleri çilenin ve ıstırabın sesini yansıtmaları yönünden Fuzûlî'nin bazı şiirlerini hatırlatır. Öfke ve hiciv şiirlerinde Nef'î'yi hatırlatır. Hz. Muhammed (S.A.V.)'in hayatından kesitlerin anlatıldığı ve onun 63 yıllık hayatından ilhamla kaleme alınan Esselam adlı kitapta "Mevlid şairi Süleyman Çelebi'nin sehl-i mümtenisi ve Peygamber sevgisi bulunur. Bu 63 tablo-şiir, aynı zamanda derinliği olan dini şiirlerdir" (Oğuzbaşaran, 2011: 166). Necip Fazıl 63 levha altında Hz. Peygamber'in hayatının ana hatlarıyla anlatır ve Hz. Peygamber'i askerî ve dinî bir lider olarak niteler. Necip Fazıl Kısakürek, kendine has üslûbuyla Hz. Peygamber'in (S.A.V.) dünyaya gelişini büyük bir titizlikle Çöle İnen Nur'da anlatır ve bu eseri, şeyhi Abdülhakim Arvâsî'ye ithaf eder.

Necip Fazıl, Çöle İnen Nur kitabında ve başka eserlerinde Son peygamber olan Hz. Muhammed (S.A.V.)'e "Ufuk Peygamber" olarak seslendiğini görürüz (Hancıoğlu, 2013: 167). O, "insanoğlunun ufkudur." Kısakürek bu eserinde Hz. Peygamber'in hayatını, doğumundan vefatına kadar, ailesi, yakın çevresi, dış görünüşü, ahlaki gibi birçok konunun yer aldığı bir eser niteliğindedir. Ayrıca kitapta hadislere de yer verilmektedir.

Necip Fazıl'ın zihnindeki divan şiiri imajı, tasavvuf kanalıyla kendi şiirini oluşturmasına zemin hazırlar: Büyük Doğu'nun şiiri ve şairi.

Şiirlerinden Örnekler²

Gâiblerden bir ses geldi: Bu adam,
Gezdiresin boşluğu ense kökünde!
Ve uçtu tepemden birdenbire dam;
Gök devrildi, künde üstüne künde...

(Çile, Çile, s.16)

Çile adlı şiir kitabının ilk şiiri olan "Çile", Necip Fazıl'ın metafizik ürpertilerini ve mutlak hakikati arayışını dile getirir. Bu şiir, "Onun ferdiyetten mistik/metafizik dünyaya giriş kapısıdır." Şiirin anlam tabakaları ve imgeleri bireyin mana-madde çatışmasını, yücelik arayışını ve trajik durumlarını gözler önüne serer. "Şiir ilk dizelerinden itibaren 'yüce' karşısındaki konumlanma kendini hissettirir. Şairin duyduğu sesin gaiblerden geliyor olması şairin kendinden menkul değerler oluşturmak isteğinde olmadığını öteden gelen bir sesi aktarma görevini üstlendiğini anlatır niteliktedir. Gaiblerden gelen ses, Necip Fazıl'ın yücelik karşısındaki tavrının öncelikle bir kulluk bilinci ile açıldığını gösterir. "Çile'nin ilk dördülüğünde gaiblerden gelen sesle bilinçlenme sürecine giren ben-anlatıcının sırtına büyük bir yük verilmiştir" (Karabulut, 2015: 608).

Necip Fazıl, bireyin yaratılıştan itibaren başlayan çilesini dile getirir. İnsanoğlu niçin yaratıldığının farkına vardığında kendisine yüklenen yükün ağırlığının da farkına varacaktır. Gaiblerden gelen bir ses insanoğlundan boşluğu ense kökünde gezdirmesini ister. Kısakürek, burada mitolojik bir figür olan Atlas mitosunu anımsatır. Şair, mitosla kronolojik yapıdaki zamanın dışına çıkarak şiirin anlamını genişletir. Mitolojide Atlas adlı tanrının dünyayı omuzlarının üstünde veya ensesinde taşıdığı düşüncesi vardır. Bu mitostan hareketle şair öznenin dünyayı değil de boşluğu ense

² Şiir alıntıları Necip Fazıl Kısakürek'in *Çile* adlı kitabının bu baskısından yapılacaktır: Necip Fazıl Kısakürek, *Çile, Büyük Doğu Yayınları*, İstanbul 1995.

kökünde gezdirmesini ister. Bu, varlığı değil de yokluğu taşımak anlamına gelir ki tasavvuftaki fena kavramına denk gelir. Bu bağlamda boşluğu ense kökünde gezdiren kişinin maddi âlemle ilişkisi kopacaktır.

Necip Fazıl, insanı bir enerji merkezi, tabiatı da onun karşısında bu enerjinin semere sahası, iş sahası olarak ifade eder. İnsanın sadece dış dünyayı keşfetmek ve tanımakla yükümlülüğünü yapmış olamayacağını, kendisini ve nefisini tanımaya ve Allah'a varmaya memur olduğunu söyler. Allah, insanı, kendisini araması için, bütün kâinatı da insan için yaratmıştır.

Şair, "Allah ve İnsan" adlı şiirde yaratılışının temelinde, insanın Allah'ı araması olduğunu ifade eder:

Seni aramam için beni uzağa attın!

Âlemi benim, beni kendin için yarattın!

(Allah ve İnsan, Çile, s.42)

"Ben" adlı şiir, öznenin parçalanmış kişiliğinin yansımasıdır. Şiir boyunca insan-ruh-nefis çatışmasını ele alır. Beyitlerle kaleme alınmış olan bu manzumenin her dizesinde farklı "ben"lerle karşılaşırız:

Ben, kimsesiz seyyahı, meçhûller caddesinin;

Ben, yankısından kaçan çocuk, kendi sesinin.

...

Ben, başı ağır gelmiş, boşlukta düşen fikir;

Benliğin dolabında, kör ve çilekeş beygir.

Hep ben, ayna ve hayal, hep ben, pervane ve mum;

Ölü ve Münker-Nekir, başdönmesi uçurum...

(Ben, Çile, s.67)

Şiirde öznenin parçalanmış şahsiyeti, benlik çoğullanması ile verilir. İlk beyitte "meçhûller caddesinin kimsesiz seyyahı", ve "kendi sesinin yankısından kaçan çocuk" olmak üzere iki "ben" vardır. Zaten şiir "ben" sözcüğü üzerine kurgulanmıştır. "Şair, 'Ben' şiirinde kendi benini dış dünyada gördüğü nesne ve objelerle görünür kılar, anlamı zenginleştirir.

Necip Fazıl, özellikle Paris'te bulunduğu yıllarda bir bohem hayat yaşar. Bu yaşamın da yansıması olan "Kaldırımlar"da kent içerisinde yalnızlaşan modern insanın trajedisi, çıkmazları ve bunalımı işlenir. Büyük kentte dar bir mekâna sıkıştırılmış olan insan, trajik bir varlığa dönüşebilir. İnsanlığın bunalı psikozuna dönüşmesi modern toplumun en önemli sorunlarından biridir.

Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında;

Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.

Yolumun karanlığa saplanan noktasında,

Sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum.

(Kaldırımlar-1, Çile, s.158)

Necip Fazıl'ı "Kaldırımlar"da yalnızlık, korku ve ölüm izleklerini birlikte işler. Üstad, diğer şairlerde olduğu gibi yalnızlığı tamamıyla sosyal sebeplere, hayatı anlayış ve algılayış şekline bağlamaz. Onun yalnızlığında önce ruh, sonra birey, sonra da toplum vardır.

Kısakürek "Canım İstanbul" şiirinde İstanbul'u o kadar benimsemiştir ki, bu kenti ruhuyla bir tutmakta, sevgilisi olarak nitelemekte ve İstanbul'a "canım" diye seslenmektedir. Kısakürek, şiirin ilk bölümde İstanbul'u bir sevgili olarak algılar ve İstanbul'un genel özelliklerini ve kendi ruh dünyası ile olan bağını ortaya koyar. İstanbul'la olan bu manevi bağı, ruhun kalıpta dondurulup, İstanbul diyerek toprağa konması dile getirir:

Ruhumu eritip de kalıpta dondurmuşlar;
Onu İstanbul diye toprağa kondurmuşlar.
İçimde tüten bir şey; hava, renk, eda, iklim;
O benim, zaman, mekân aşır geçmiş sevgilim.
Çiçeği altın yıldız, suyu telli pulludur;
Ay ve güneş ezelden iki İstanbulludur.
Denizle toprak, yalnız onda ermiş visale,
Ve kavuşmuş rüyalar, onda, onda misale.

İstanbul benim canım;
Vatanım da vatanım...
İstanbul,
İstanbul..."

(Canım İstanbul, Çile, s.166)

"Otel Odaları" başlıklı şiir, Kısakürek'in eşyayı, varlığı ve durumu farklı algılayışının yansımasıdır. Bu şiir, şairin Abdülhâkim Arvasî ile tanışmadan önceki bohem hayatından izler taşıması bakımından ayrıca önem taşır. Şiirde atılmışlık, yabancılaşma, yalnızlık, yersiz-yurtsuzluk vb. izlekleri ön plana çıkar.

Bir merhamettir yanan, daracık odaların,
İsli lâmbalarında, isli lâmbalarında.

Gelip geçen her yüzden gizli bir akis kalmış,
Küflü aynalarında, küflü aynalarında.

...

Kulak verin ki, zaman, tahtayı kemiriyor,
Tavan aralarında, tavan aralarında.

Ağlayın, âşinasız, sessiz, can verenlere,
Otel odalarında, otel odalarında!...

(Otel Odaları, Çile, s.161)

Necip Fazıl'ın "Su" başlıklı sekiz şiiri vardır. Şair suyu arıtıcı, her zaman temiz kalan ve rehberlik yapan kutsal bir unsur olarak ifade eder. Su bu şiirlerde maddi ve manevi özellikleriyle imgesel olarak yer alır:

Bir hamam ki, arınma gayesinden şaheser;
Arınmışların yeri, Cennette nurlu Kevser.

(Su-1, Çile, s.188)

Kâinatta ne varsa suda yaşadı önce;
Üstümüzden su geçer doğunca ve ölünce.

(Su-2, Çile, s.189)

İnsanlar habersizken yolların verâsından,
Gökle toprak arası su şaşmaz mecrâsından.

(Su-3, Çile, s.190)

Su kesiksiz hareket, zikir, ahenk, şırıltı;
Akmayan kokar diye esrarlı bir mırıltı.

(Su-4, Çile, s.191)

Kâh susar, kâh çırpınır, kâh ürperir, kâh çağlar;
Su, eşyayı kemiren küfe ve pasa ağlar.

(Su-5, Çile, s.192)

Su bir şekil üstü ruh, kalıplarda gizlenen;
Yerde kire battı mı, bulutta temizlenen...

(Su-6, Çile, s.193)

Bu dünya insanlığa manevi hamam olsa;
Her rengiyle insanlık tek renkte tamam olsa...

(Su-7, Çile, s.194)

Su duadır, yakarış, ayna, berraklık, saffet;
Onu madeni gökte altınlar gibi sarfet!

(Su-8, Çile, s. 195)

Necip Fazıl, "Su-1"de suyu, Cennet'te nurlu Kevser ve arınma unsuru olarak ifade eder. Şair, "Su-2"de kâinatta her şeyin önce suda yaşadığını ve suyun insanın doğum ve ölümünde kullanıldığını,

“Su-3”te yaratılışın ilk yıllarında bile suyun kendi yolunu bildiğini söyler. Kısakürek, “Su-4”te suyu kesiksiz hareket, zikir, ahenk, şırıltı ve esrarlı bir mırıltıya, “Su-5”te suyun adeta susan, çırpınan, ürperen ve ağlayan bir canlı varlığa, “Su-6”da suyu yerde ve gökte var olan şekil üstü ruha benzettir. Necip Fazıl “Su-7”de suyu insanlık için manevi temizlik unsuru, “Su-8”de suyu dua, yakarış, ayna, berraklık ve saffet olarak niteler (Karabulut, 2015: 75).

“Hep Nefs” isimli şiirde, nefis mücadelesindeki bireyin ruh hali yer alır. Anlatıcı-ben, kapıda göğsü yakut ve sâfirle süslenmiş bir misafire “Kimsin, nesin sen?” diye sorar. Kapıda bekleyen ise şeytanın elçisi olduğunu söyleyen, “nefs” isimli kâfirdir:

Göğsü yakut ve sâfir;

Kapıda bir misafir...

Sordum: Kimsin, nesin sen?

Dedi: Şeytandan sefir!

Nefs isimli o kâfir...

(Hep Nefs, Çile, s.72).

“Örümcek Ağı” adlı şiirde şair adeta kalbindeki “örümcek ağ”ları tek tek söküp atar. “Mustarip bir insanın dünya karşısındaki ürpertisinin görüldüğü bu şiirde, yaşadığı dünyayı anlamlandıramayan şairin çılgınlıkları duyulmaktadır. Bu çılgılık, Necip Fazıl Kısakürek şiirinin her iki döneminin (1934 yılı öncesi ve sonrası) en önemli ses özelliğidir. İç ve dışın uyumsuzluğu, şairin dünyasında büyük bir kara deliğe yol açmıştır. Bunun için sesini evrensel insanın çalgısı yapmak yerine yırtılan kalbinin dağ dağ gezen çılgınlığına dönüştürmüştür” (Özcan, 2014: 59).

Duvara, bir titiz örümcek gibi,

İnce dertlerimle işledim bir ağ.

Ruhum gün boyunca sönecek gibi,

Şimdiden ediyor hayata veda.

Kalbim, yırtılıyor her nefesinde,

Kulağım, ruhumun kanat sesinde;

Eserim duvarın bir köşesinde;

Çıkamaz göğsümden başka bir seda...

(Örümcek Ağı, Çile, s.306)

“Büyük Doğu Marşı”nda “Allah’ın seçtiği kurtulmuş millet” diyerek Türk milletine seslenen şair, milli bilincin, dava ve ülküsünün şiirini kaleme alır:

Allah’ın seçtiği kurtulmuş millet!

Güneşten başını göklere yükselt!

Avlanır, kim sana atarsa kement,

Ezel kuşatılmaz, çevrilmez ebet.

Allah’ın seçtiği kurtulmuş millet!

Güneşten başını göklere yükselt!

(Büyük Doğu Marşı, Çile, s.396)

Necip Fazıl'a göre Türk milletinin içinde bulunduğu acıların en önemli sebebi "ruh ayrılığı"dır. Ona göre, "Bir milletin millet oluşunda birinci faktör 'ruh birliği'dir. Önemli olan milleti belli bir iman merkezi etrafında toplamaktır."

Kısakürek, "Sakarya Türküsü"nde büyük bir ideali dile getirir. Şair burada Türk milleti ile Sakarya nehrini aynı kaderde birleştirir:

İnsan bu, su misali, kıvrım kıvrım akar ya;
Bir yanda akan benim, öbür yanda Sakarya.
Su iner yokuşlardan, hep basamak basamak;
Benimse alın yazım, yokuşlarda susamak
...
Sen ve ben, gözyaşıyla ıslanmış hamurdanız;
Rengimize baksınlar, kandan ve çamurdanız!
Akrebin kısıracında yağurmuş bizi kader;
Aldırma, böyle gelmiş, bu dünya böyle gider!
Bana kefendir yatak, sana tabuttur havuz;
Sen kıvrıl, ben gideyim, Son Peygamber Kılavuz!

Yol onun, varlık onun, gerisi hep angarya;
Yüzüstü çok süründün, ayağa kalk, Sakarya! .."

(Sakarya Türküsü, Çile, s.398-400)

"Muhasebe"de ise ailenin ve toplumun trajik durumu anlatılır.

Üç katlı ahşap evin her katı ayrı âlem!
Üst kat: Elinde tesbih, ağlıyor babaannem,
Orta kat: (Mavs) oynayan annem ve âşıkları,
Alt kat: Kızkardeşimin (Tamtam) da çılgınlıkları.
Bir kurtlu peynir gibi, ortasından kestiğim;
Buyrun ve maktan dan seyredin, işte evim!

(Muhasebe, Çile, s.403)

"Fikir Sancısı" adlı şiirde Kısakürek, fikir-çile-sancı sözcüklerini trajik bağlamda kullanır. Hakikat ve varoluş, hayat ve ölüm, zaman ve ebedîlik temalarını derinliği ile işleyen Necip Fazıl, ruhunun ilham ettiği, aklının zorladığı/zorlandığı bütün fikir çilelerini; benliğinin kaderini, düşünüp mutlak hakikati kavrama kaygısını ve ıstırabını ilk şiirlerinden son şiirlerine kadar taşır:

Lafımın dostusunuz, çilemin yabancısı,

Yok mudur, sizin köyde, çeken fikir sancısı?

(Fikir Sancısı, Çile, s.433)

Sonuç

Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin önemli isimlerinden Necip Fazıl Kısakürek, dili kullanmadaki mahareti ile kendine has imajlar ortaya koyar. Üstad, Türkçeyi bir müzik aletini kusursuz icra eden bir sanatçı gibi kullanır. Necip Fazıl'ın özellikle şiirlerinde kullandığı dil, eski veya çok yeni, uydurma şeklinde değerlendirilemeyecek, dilin bütün anlatım imkânlarını son sınırına kadar kullanan asil ve köklü, pırıl pırıl yeni ve canlı, oturmuş Türkçedir. Türkçenin klâsik şiir dili kimliği onun şiirlerinde bir kere daha şaheser değerinde örneklerle ortaya konulmuştur. Kısakürek, sağlam teknikle milli vezin ve şeklimizi kullanarak alışılmamış hayaller ve imajlara çarpıcı benzetmelerini de ekleyen bir şairdir. O, iç çatışmalarını ve trajedisini farklı paradokslarla dile getirerek Cumhuriyet sonrası Türk şiirine mistik-metafizik anlayışı getirir.

Necip Fazıl, 1934'te Seyyid Abdülhakim Arvâsî Efendi ile karşılaşınca içinde bulunduğu buhrandan kurtularak hayatına ve şiirine yeni bir yön çizer. Onun şiirlerinde artık dini, tasavvufi ve felsefi izlekler yoğun biçimde görülmeye başlar. Şair, sanatını davasına (İslam) adayınca, şiirlerindeki sözcük ve anlam dünyası buna göre şekillenir. Necip Fazıl, sözcükler arasında "kavram ilişkileri" kurarak şiirinin anlamını genişletir. Şairin kullandığı imgeler onun dünya görüşüyle de yakından ilgilidir. Kısakürek, bilinç ve bilinçaltındaki gösterge, şekil, tema, görüntü, duygulanımları, metafizik algı ve kozmik âlemdeki problemleri ustaca kullanır. Şair; soyut varlık veya kavramlara somut, somut varlıklara da soyut anlamlar yüklemeye başarılıdır. Sonuçta, Necip Fazıl Kısakürek'in şiiri, bir "fikir sancısı"nın, büyük bir "çile"nin, üstün bir "idrak"ın, "mistik algının", "metafizik ürperti"nin ve güçlü bir "lirizm"nin şiiridir.